

העולה מהסוגיא

פרשת בהעלותך ה'תשפ"ה

מסכת שבועות ◇ דף לו: - מד: ◇ גליון 135

פרק חמישי

דף לו: - לו

א. דיני שבועת הפקדון:

- הקדמה - אדם שתובע את חבירו חיוב ממון וחבירו מכחיש ונשבע לשקר, ולאחר מכן הודה יש אופנים שצריך לשלם קרן וחומש ואשם וכדלהלן.
- דיני החוב של שבועת הפקדון:
 - ממון - חייב אשם גזילות^א.
 - קנס - פטור.
 - אונס שיש בו חיוב ממון (בושת ופגם) וקנס (חמישים שקלים) - לת"ק חייב אשם גזילות לרבי שמעון פטור^ב.
- דיני הנתבע - בין איש ובין אשה, בין כשר לעדות ובין פסול לעדות.
- דיני הכפירה והשבועה:
 - לרבי מאיר:
 - באופן שכפר בבית דין - בין באופן שהעד נשבע מעצמו ובין באופן שהבעל דין השביע את העד חייב אשם גזילות.
 - באופן שכפר חוץ לבית דין:
 - באופן שהעד נשבע מעצמו - חייב אשם גזילות.
 - באופן שהבעל דין השביע את העד - אינו חייב אשם גזילות.
 - לחכמים - חייב אשם גזילות^ג.
 - דיני ידיעת החיוב בזמן הכפירה והשבועה:
 - באופן שהנתבע זוכר את החיוב - חייב אשם גזילות.
 - באופן שהנתבע שכח את החיוב - אינו חייב אשם גזילות משום שנחשב אונס^ד.
 - דיני ידיעת האיסור בזמן הכפירה והשבועה:
 - באופן שהנתבע ידע שיש לאו ואשם בשבועת הפקדון:

הערות

- א הגמ' מבארת שהחיוב של שבועת הפקדון נאמר גם בממון שיש עליו עדים, ולא אומרים שנחשב 'כפירת דברים' בעלמא, ותוס' [לג א] מבארים שמדובר באופן שהעדים אינם לפנינו אבל באופן שהעדים לפנינו נחשב 'כפירת דברים' ואינו חייב אשם גזילות.
- הגמ' מוסיפה שבאופן שלווה ממון משני שותפים וכפר בחלקו של אחד מהם חייב אשם גזילות כיון שכפר בחצי מהממון, אבל באופן שטען שלווה את כל הממון מאחד מהם אינו חייב אשם גזילות, הריטב"א מבאר שלאחר שיתן את כל הממון לאחד מהם חייב המקבל להתחלק בממון עם חבירו כיון שהודה שהיו שותפים. וכן באופן שלווה בשטר וטוען שלווה ללא שטר, או שלווה בעדים וטוען שלווה ללא עדים אינו חייב אשם גזילות כיון שבכפירתו אינו מפסיד לתובע ממון.
- ב הגמ' [לח ב] מבארת שנחלקו ת"ק ורבי שמעון באדם שתובע אונס ופגם לרבי שמעון כוונתו לתבוע את הקנס משום שדמיו קצובים ואין כוונתו לתבוע את הבושת ופגם שאין דמיהם קצובים ולכן אין חיוב של שבועת הפקדון, ולרבנן כוונתו לתבוע את הבושת והפגם שגם אם הנתבע יודה לא יפטר ואין כוונתו לתבוע את הקנס שאם הנתבע יודה יפטר ולכן יש חיוב של שבועת הפקדון.
- ג הגמ' מבארת שהפרשה של שבועת הפקדון נאמרה באופן שהעד כפר מחוץ לבית דין ונשבע מעצמו דכתיב 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר', ולומדים גזירה שווה 'תחטא תחטא' לפרשת שבועת העדות שנאמרה באופן שהעד כפר בבית דין והבעל דין השביע אותו דכתיב 'נפש כי תחטא ושמה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו' ודורשים שהעד כפר במקום שראוי להגדה כלומר בבית דין, ורבי מאיר סובר 'דון מינה ומינה' ולכן לומדים שהחיוב של שבועת הפקדון באופן שהבעל דין השביע את העד נאמר רק באופן שכפר בבית דין, אמנם חכמים סוברים 'דון מינה ואוקי' באתרה' ולכן לומדים בגזירה שווה זו שהחיוב של שבועת הפקדון באופן שהבעל דין השביע את העד נאמר אפילו באופן שכפר מחוץ לבית דין.
- ד תוס' [כו א] מבארים שלמרות שבדרך כלל בשבועת אונס הנשבע אינו נענש כלל, מ"מ בעניני ממון בשבועת אונס יש עונש כיון שהנשבע שהיה צריך להעלות בדעתו שחבירו יתבענו ויבוא לידי שבועת שקר.

• לרבי שמעון - אינו חייב אשם גזילות^ה.

• לחכמים - חייב אשם גזילות^ו.

◦ באופן שנתבע לא ידע שיש חיוב אשם גזילות בשבועת הפקדון - חייב אשם גזילות.

• דיני אשם גזילות - צריך להביא איל בשווי שני סלעים^ז.

• דיני נתבע שנשבע כמה פעמים שאינו חייב - בין באופן שנשבע בבית דין ובין באופן שנשבע חוץ לבית דין - חייב אשם גזילות על כל שבועה ושבועה.

ב. **דין גזילה בקרקע** - לרבי אליעזר קרקע נגזלת, לרבנן קרקע אינה נגזלת^ח.

ג. **דין שבועת הפקדון בקרקע:**

• לרבי אליעזר:

◦ לרבי אלעזר - חייב קרן וחומש ואשם.

◦ לרבי יוחנן - אינו חייב קרן וחומש ואשם.

• לרבנן - אינו חייב קרן וחומש ואשם^ט.

דף לה.

ד. **דיני שבועת הפקדון באופן ששלשה אנשים תובעים אדם אחד:**

• באופן שאמר 'שבועה שאין לכס בידי' - חייב אשם גזילות אחד.

• באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' או באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך':

◦ לגירסת הגמ' דידן:

• לרבי - חייב שלשה אשמות.

• לרבי מאיר:

• לרבי יוחנן - חייב שלשה אשמות.

• לשמואל:

◦ באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' - חייב שלשה אשמות.

◦ באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך' - חייב אשם אחד.

הערות

ה בדברי הגמ' מבואר שכיון שלדעת רבי שמעון אין חיוב קרבן באופן שהנתבע זוכר את החיוב, באופן שעדים התרו בנתבע שלא ישקר וישבע לשקר הנתבע חייב מלקות כיון שנשבע לשקר.

ו רש"י מבאר שהמקור שיש חיוב בשבועת הפקדון גם במזיד משום שבשבועת הפקדון לא כתוב 'ונעלם', אמנם הרשב"א מעיר שבדברי הגמ' בכריתות [ט א] מבואר שלומדים דין זה בגזירה שווה 'תחטא תחטא' משבועת העדות, אמנם עיין כסף משנה [שבועות א ט] שמביא גירסא בדברי הגמ' שם שלומדים דין זה מכך שלא כתוב 'ונעלם', ועיין לחם משנה [שם] שכתב שהגזירה שווה משבועת העדות נצרכת כדי שלא נלמד ממעילה אבל לאחר מכן אפשר לחזור וללמוד מעיקר הדבר שלא כתוב 'ונעלם' ועיין.

הגמ' מבארת שהדין שלדעת חכמים יש חיוב אשם גזילות באופן שהנתבע ידע שיש לאו ואשם נאמר באופן שהעדים לא התרו בנתבע שיחזיר את הפקדון, אבל באופן שהעדים התרו בנתבע שיחזיר את הפקדון הגמ' מסתפקת האם חייב אשם גזילות (הגמ' מבארת שכיון שיש חידוש באשם גזילות שמזיד חייב קרבן, חידוש זה נאמר בין באופן שהתרו בו ובין באופן שלא התרו בו, ותוס' מבארים שכיון שהתורה שמזיד מתכפר על ידי קרבן כפרה זו נאמרה בין באופן שהתרו בו ובין באופן שלא התרו בו), או דלמא חייב מלקות, או דלמא חייב אשם גזילות ומלקות, והגמ' לא פושטת את הספק להדיא, אמנם מדברי הברייתא שהביאה הגמ' משמע שחייב קרבן אמנם אין הכרעה האם חייב גם מלקות.

רש"י מבאר שהטעם שהגמ' לא הסתפקה ספק זה גם לענין שבועת העדות משום שבשבועת העדות אין אפשרות של התראת ודאי כיון שהמתירים לא יודעים האם העדים יודעים את העדות, אמנם תוס' חולקים על רש"י סוברים שגם באופן שהמתירים לא יודעים האם המתרה עובר את האיסור והמתרה יודע שעובר איסור נחשב התראת ודאי, ולכן תוס' מבארים שהטעם שהגמ' לא הסתפקה ספק זה לענין שבועת העדות, משום שבשבועת העדות אין אפשרות לדעת האם העדים מזידים משום שיתכן שהעדים שכחו את העדות.

ז תוס' מבארים שלענין אשם מעילות כתוב צריך להביא איל בשווי שני סלעים ולומדים מאשם מעילות שבכל האשמות שווי האיל הוא שני סלעים.

ח הגמ' מבארת שהמקור של רבנן שקרקע אינה נגזלת, דכתיב 'וכחש בעמיתו' כלל, 'בפקדון' פרט, 'או מכל אשר ישבע עליו לשקר' כלל, ודורשים כעין הפרט שהם מטלטלים וגופם ממוון, אבל קרקע ושטרות לא נגזלים, אמנם רבי אליעזר דורש 'ריבוי מיעוט וריבוי' ולכן ממעט שטרות אבל קרקע נגזלת.

ט הגמ' מבארת שרבי אלעזר סובר שכמו שנחלקו רבי אליעזר ורבנן האם קרקע נגזלת כך נחלקו רבי אליעזר ורבנן בשבועת הפקדון בקרקע משום שפסוקים אלו כתובים בפרשת שבועת הפקדון, אמנם רבי יוחנן סובר שלענין שבועת הפקדון רבי אליעזר מודה שאין חיוב בקרקע דכתיב 'או מכל אשר ישבע עליו לשקר' ודורשים למעט קרקע.

בדברי הגמ' מבואר שלפי הצד שאין חיוב שבועת הפקדון בקרקע גם אין חיוב שבועת הפקדון באופן שיש שיעבוד על הקרקע, ורש"י מבאר שכיון שאין חיוב שבועה על כפירת שיעבוד קרקעות גם באופן שקפץ ונשבע אינו חייב אשם גזילות, ותוס' מבארים שלפי הצד ששיעבודא דאורייתא בין במלוה בשטר ובין במלוה על פה אין חיוב של שבועת הפקדון כיון שיש שיעבוד על הקרקע ורק באופן שמחל על השיעבוד אין שיעבוד ויש חיוב של שבועת הפקדון, ולפי הצד ששיעבודא לאו דאורייתא במלוה בשטר יש שיעבוד ואין חיוב של שבועת הפקדון ובמלוה על פה אין שיעבוד ויש חיוב של שבועת הפקדון. הרש"י מוסיף שדברי רש"י שאין חיוב בקרקע כיון שקפץ ונשבע אינו חייב אשם גזילות נאמרו רק בקרקע שלא שייך בה שבועה כלל אבל במטלטלים בכופר הכל חייב אשם גזילות גם בקפץ ונשבע כיון ששייך בהם שבועה בכופר הכל.

- לרבי יהודה:
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' - חייב אשם אחד.
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך' - חייב שלשה אשמות.
- לרבי אליעזר ורבי שמעון - חייב אשם אחד.¹
- לגירסא שהביאו התוס' בסוגיין (וכך גירסת הגמ' בקידושין מו א):
- לרבי מאיר:
- לרבי יוחנן - חייב שלשה אשמות.
- לשמואל:
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' - חייב אשם אחד.
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך' - חייב שלשה אשמות.
- לרבי יהודה:
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' - חייב שלשה אשמות.
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך' - חייב אשם אחד.
- באופן שאמר 'אין לך בידי ולא לך ולא לך שבועה':
- לרבי מאיר ורבי יהודה ורבי אליעזר - חייב שלשה אשמות.
- לרבי שמעון - חייב אשם אחד.
- ה. דין אדם שהפקידו אצלו חיטים ושעורים וכוסמין וכפר בהם:
- באופן שאדם אחד הפקיד אצלו חיטים ושעורים וכוסמין:
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי כלום' - נחשב שבועה אחת על החיטים והשעורים והכוסמים^א.
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי חיטים ושעורים וכוסמין' - נחלקו האמוראים האם נחשב שנשבע ארבע שבועות (שבועה אחת על החיטים והשעורים והכוסמין יחד ושבועה שניה על החטים ושבועה שלישית על השעורים ושבועה רביעית על הכוסמין) או דלמא נחשב שנשבע שלש שבועות (שבועה אחת על החיטים שבועה שניה על השעורים ושבועה שלישית על הכוסמין)^ב.
- באופן שחמשה אנשים הפקידו אצלו חיטים ושעורים וכוסמין:
- באופן שאמר 'שבועה שאין לכם בידי כלום' - נחשב שבועה אחת לכולם.
- באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי חיטים ושעורים וכוסמין ולא לך ולא לך ולא לך' - נחלקו האמוראים האם נחשב שנשבע עשרים שבועות (ארבע שבועות לכל אחד ואחד מחמשת המפקידים) או דלמא נחשב שנשבע חמש עשרה שבועות (שלש שבועות לכל אחד ואחד מחמשת המפקידים).

פרק שישי

דף לח: - מ

1. דיני חיוב שבועת מודה במקצת:
 - הקדמה - התובע את חבירו וחבירו מודה במקצת התביעה וכופר במקצת התביעה יש אופנים שהנתבע חייב להשבע שבועת מודה במקצת וכדלהלן.
 - שיעור התביעה והכפירה וההודאה:
 - באופן שהתביעה היא על כסף:
 - לרב - התביעה לפחות שתי כסף (כלומר 'שתי מעות') ופרוטה, הכפירה לפחות שתי כסף, וההודאה לפחות פרוטה.
 - לשמואל - התביעה לפחות שתי כסף, הכפירה לפחות פרוטה, וההודאה לפחות פרוטה.

» הערות «

- י בדברי הגמ' מבואר שכמו שנחלקו התנאים באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי לא לך לא לך' או באופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך' כך נחלקו התנאים באופן שאדם אחד תבע מחבירו פקדון ותשומת יד ואמר 'שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל' ובאופן שאמר 'שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל'.
- יא הגמ' מוסיפה שכיון שנחשב שנשבע שבועה אחת על החיטים והשעורים והכוסמים באופן שהיה שוה פרוטה מכל המינים יחד חייב.
- יב הגמ' מבארת שבאופן שהיה שוה פרוטה מהחיטים והשעורים והכוסמין יחד לפי הצד שנשבע ארבעה שבועה ויש שבועה אחת שכוללת את החיטים והשעורים והכוסמים חייב ולפי הצד שנשבע שלש שבועות ואין שבועה שכוללת את החיטים והשעורים והכוסמים יחד פטור.

- באופן שהתביעה היא על כלים - אפילו באופן שתבע שני מחטים והנתבע הודה במחט אחת וכפר במחט השניה חייב שבועת מודה במקצת^{יג}.
- המין של התביעה והכפירה וההודאה:
 - במטלטלים:
 - לת"ק:
- באופן שהתביעה והכפירה וההודאה במין אחד - יש חיוב שבועת מודה במקצת.
- באופן שתבע מין אחד (כגון חטים) והנתבע כפר במין זה והודה במין אחד (כגון שעורים) - אין חיוב של שבועת מודה במקצת^{יד}.
- באופן שתבע שני מינים (כגון חטים ושעורים) והנתבע כפר במין אחד והודה במין השני:
 - לשמואל - חייב.
 - לרבי יוחנן:
 - לרבי יצחק - חייב.
 - לרבי חייא בר אבא:
 - לאדמו"ן - חייב.
 - לחכמים - פטור^{טו}.

» הערות «

יג הגמ' מבארת ששמואל סובר שדורשים מהפסוק 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר' וכתב 'אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם' שבאופן שהתביעה על כלים יש חיוב של שבועת מודה במקצת אפילו באופן שתבע שני מחטים והנתבע הודה במחט אחת וכפר במחט השניה ובאופן שהתביעה היא על כסף או על שאר הדברים שאינם כלים צריך תביעה של שתי מעות ונחלקו רש"י ותוס' בצורת הדרשה וכדלהלן.

רש"י מבאר ששמואל סובר שאם היה כתוב 'כסף' היינו דורשים שהחיוב של מודה במקצת נאמר במעוה שהוא 'דבר חשוב' ואם היה כתוב 'כספים' היינו דורשים שהחיוב של מודה במקצת נאמר בשתי מעות, וכיון שהתורה כתבה 'כסף או כלים' דורשים 'מה כלים שנים אף כסף שנים' שהחיוב של מודה במקצת בכסף נאמר בשתי מעות אבל בכלים יש חיוב של מודה במקצת גם באופן שהכלים שווים פחות משתי מעות.

תוס' חולקים על רש"י וסוברים שאם היה כתוב 'כסף' היינו אומרים שהחיוב של מודה במקצת נאמר בפרוטה וכן אם היה כתוב 'כספים' היינו אומרים שהחיוב של מודה במקצת נאמר בשתי פרוטות, ואם היה כתוב 'כלים' היינו אומרים שהחיוב של מודה במקצת נאמר בשני חפצים, ותוס' לפי הגירסא הראשונה מבארים שלאחר שכתוב 'כסף או כלים' המילה 'כסף' מיותרת ודורשים שכוונת התורה ל'דבר חשוב' כלומר 'מעוה' ולומדים מ'כלים' שצריך שנים, ואם התורה הייתה מחייבת גם בכלים רק באופן ששוים שתי מעות התורה הייתה צריכה לכתוב 'כסף או כספים' או לכתוב 'כסף או חפצים' וכיון שכתוב 'כסף או כלים' דורשים שהחיוב של מודה במקצת בכלים נאמר גם באופן שהכלים שווים פחות משתי מעות, ותוס' לפי הגירסא השניה מבארים שלאחר שכתוב 'כסף או כלים' דורשים שכמו שכסף הוא שווה פרוטה כך כלים הם שווים פרוטה ולכן החיוב של מודה במקצת בכלים נאמר רק באופן שתבע שני מחטים שכל אחד מהם שווה פרוטה ולא באופן שהמחטים אינם שווים פרוטה, וחוזרים ודורשים מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב שהחיוב בכסף נאמר רק בשתי מעות שהם דבר חשוב.

תוס' מבארים שרב סובר שאם היה כתוב 'כלים' היינו דורשים שהחיוב של מודה במקצת נאמר בשתי מעות כיון שלכל הכלים יש חשיבות ולכן המילה 'כסף' מיותרת ללמד שהדין שתי מעות נאמר על הכפירה ולא על התביעה כפשטות הפסוק.

ובדברי הגמ' מובאר שרב סובר שבפסוק 'כי הוא זה' ישנם שני יתורים ודורשים מאחד מהם את הדין של מודה במקצת ומהשני לומדים שצריך שההודאה תהיה ממין הטענה, אמנם שמואל סובר שדורשים מ'כי הוא זה' דין מודה במקצת ומשמעות הפסוק שהודה במקצת וכפר במקצת מהתביעה שהוזכרה בפסוק 'כסף או כלים' ואפשר ללמוד מכך שצריך שההודאה תהיה ממין הטענה [ע"פ ריטב"א].

יד הגמ' מבארת שבאופן שהתובע תבע זהב במשקל של דינר והנתבע הודה בנחושת במשקל של פרוטה אינו חייב שבועת מודה במקצת כיון שהתביעה במין אחד וההודאה במין אחר, והגמ' מוסיפה אופנים שונים שיש לדון האם לדעת ת"ק נחשב שהתביעה והכפירה במין אחד או בשני מינים ונחלקו רש"י ותוס' בכך וכדלהלן.

רש"י מבאר שאדם שתבע מחבירו 'דינר זהב שיש בו צורה של מטבע' והנתבע הודה בפרוטה של נחושת חייב משום שכל סוגי המטבעות נחשבים למין אחד של 'מטבע' ונחשב שהתביעה וההודאה במין אחד, ובאופן שתבע מחבירו 'דינר זהב' והנתבע הודה בפרוטה של נחושת חייב שבועת מודה במקצת, לרב משום שכוונת התובע לתבוע 'שווי' של דינר זהב ונחשב שהתביעה וההודאה במין אחד, ולשמואל כיון שכוונת התובע לתבוע 'מטבע' של דינר זהב וכל סוגי המטבעות נחשבים למין אחד של 'מטבע' ונחשב שהתביעה וההודאה במין אחד.

תוס' חולקים על רש"י וסוברים שאדם שתבע מחבירו דינר זהב והנתבע הודה בפרוטה של נחושת, לרב חייב שבועת מודה במקצת כיון שכיון התובע לתבוע 'שווי' של דינר זהב ונחשב שהתביעה וההודאה במין אחד, ולשמואל פטור כיון שכוונת התובע לתבוע 'מטבע' של דינר זהב פטור וכדין אדם שתבע מחבירו מנורה גדולה והודה במנורה קטנה נחשב שהתביעה במין אחד וההודאה במין אחר (וכפי שיתבאר להלן עמוד 10), ובאופן שאדם תבע מחבירו 'דינר זהב שיש בו צורה של מטבע' והנתבע הודה בפרוטה של נחושת פטור בין לרב ובין לשמואל משום שכוונת התובע לתבוע 'מטבע' של דינר זהב ונחשב שנחשב שהתביעה במין אחד וההודאה במין אחר, ותוס' מוסיפים שבאופן שאדם תבע את חבירו שנתן לו דינר זהב על דעת להחליפו במטבעות ולכן חייב לתת לו מטבעות בשווי של דינר זהב והנתבע טוען שהחזיר לו מטבעות כשווי הדינר חוץ מפרוטה של נחושת חייב כיון שנחשב שהתביעה וההודאה במין אחד.

תוס' מביאים שבדברי הגמ' בב"ק [לה ב] מובאר שלדעת ת"ק באופן שטענו חטים והודה לו בשעורים פטור הנתבע לשלם גם על דמי השעורים.

טו המשנה מביאה שנחלקו התנאים באדם שתבע מחבירו עשרה כדי שמן והנתבע הודה שחייב קנקנים לאדמו"ן חייב שבועת מודה במקצת ולחכמים פטור, ובדברי הגמ' בכתובות [קח ב] מובאר שלדעת שמואל נחלקו התנאים באופן שהנתבע הודה שחייב עשרה קנקנים לאדמו"ן כוונת התובע לתבוע שמן בכמות של עשרה כדי וכן לתבוע עשרה קנקנים, ולכן נחשב 'טענו חטים ושעורים והודה לו בחטים' שחייב, ולחכמים כוונת התובע לתבוע שמן בכמות של עשרה כדי, ולכן נחשב 'טענו חטים והודה לו בשעורים' שפטור,

• לרבן גמליאל - יש חיוב של שבועת מודה במקצת^{טז}.

◦ בקרקעות - אין חיוב של שבועת מודה במקצת^{יז}.

ז. דיני שבועת הדיינים:

• האם השבועה צריכה שם השם:

◦ לרבנן - אפשר להשביע בשם 'הויה' או בשמות שאינם נמחקים (כגון 'אלקים' 'שקי' 'צבקות') או בכינויים (כגון 'רחום וחנון').

◦ לרבי חנינא בן אידי - צריך להשביע בשם 'הויה'.

• דיני עמידה בשבועה - הנשבע צריך לעמוד, אמנם תלמיד חכם נשבע מיושב.

• דיני החזקת חפץ קדוש בשעת השבועה - לכתחילה צריך להחזיק ספר תורה בשעת השבועה, ובדיעבד אפשר להחזיק חפץ קדוש (כגון תפילין) בשעת השבועה, ותלמיד חכם לכתחילה נשבע בחפץ קדוש.

• לשון השבועה - אפשר להשבע בכל לשון.

• התראה לפני השבועה - לפני השבועה מתרים בנשבע שהאיסור של שבועת שקר הוא איסור חמור, ובאופן שאומר שרוצה להשבע העומדים אומרים אחד לשני 'סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם'^{יח}.

• השבעה על דעת אחרים - בית דין אומרים לאדם שמשביעים אותו על דעת המקום ועל דעת בית דין^{יט}.

ח. דין שבועת עד אחד:

• הקדמה - התובע מחבירו חוב והנתבע מכחיש ויש עד אחד שמעיד על החוב יש אופנים שהנתבע חייב להשבע וכדלהלן.

• במטלטלים:

◦ לרב - באופן שהתביעה היא שתי כסף חייב להשבע, ובאופן שהתביעה פחות משתי כסף לא חייב להשבע.

◦ לשמואל - באופן שהתביעה היא פרוטה חייב להשבע^כ.

• בקרקע - אין חיוב שבועה.

ט. דין אדם שמחויב שבועה בבית דין שאמר שאינו רוצה להשבע אלא רוצה לשלם ולאחר מכן חזר בו שרוצה להשבע:

• לרש"י - באופן שאמר לפני שיצא מבית דין יכול לחזור בו ובאופן שאמר לאחר שיצא מבית דין לא יכול לחזור בו.

• לצד אחד בתוס' - בין באופן שאמר לפני שיצא מבית דין ובין באופן שאמר לאחר שיצא מבית דין יכול לחזור בו, אמנם לאחר שנשבע לא יכול לחזור בו.

הערות

ובדברי הגמ' בסוגיין מבואר שלדעת רבי חייא בר אבא נחלקו התנאים באופן שטענו חייבים ושעורים והנתבע כפר במין אחד והודה במין השני לאדמון חייב ולחכמים פטור, ותוס' מוסיפים שלדעת רבי חייא בר אבא נחלקו התנאים בשני מחלוקות האחת באופן שאדם תובע עשרה כדי שמן לאדמון כוונתו לתבוע שמן וקנקנים ולחכמים כוונתו לתבוע שמן ולא לתבוע קנקנים וכפי שהתבאר, והשניה באופן שטענו חייבים ושעורים והנתבע כפר במין אחד והודה במין השני לאדמון חייב ולחכמים פטור.

^{טז} תוס' בתירוצו הראשון מבארים שרבן גמליאל חולק על דברי ת"ק וסובר שבאופן ש'טענו חייבים והודה לו בשעורים' חייב לשלם את דמי השעורים, אמנם תוס' בתירוצו השני סוברים שרבן גמליאל מודה לדברי ת"ק שאינו חייב לשלם את דמי השעורים.

^{יז} בדברי המשנה מבואר שהדין שאין חיוב שבועת מודה במקצת בקרקעות נאמר בין באופן שתבעו קרקעות והודה במקצת וכפר במקצת, ובין באופן שתבעו קרקעות ומטלטלים וכפר במטלטלים והודה בקרקעות, ובין באופן שתבעו קרקעות ומטלטלים וכפר בקרקעות והודה במטלטלים.

המשנה מוסיפה שבאופן שהאדם התחייב שבועת מודה במקצת על מטלטלים יכול התובע לגלגל עליו שבועה על הקרקע שתובע ממנו. המקור של גלגול שבועה בספק התבאר במסכת קידושין [כח א].

^{יח} הגמ' מבארת שמצינו שלשה חמורות באיסור של שבועת שקר ורואים מכך שהוא איסור חמור: א. שבכל חייבי לאוין כתוב 'ונקה' ולומדים מכך שאדם שחוזר בתשובה אינו נענש אלא התשובה מכפרת לו אבל בשבועה כתוב 'לא ינקה' ולומדים מכך שאדם שחזר בתשובה נענש. ב. בכל העבירות העונש שהוזכר נאמר על החוטא, וקרובי משפחתו שמחפים עליו נענשים בעונש חמור דכתיב 'ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו' ודורשים 'והכרתי אתו' שחיוב כרת נאמר על החוטא ויש עונש קל על משפחתו (אמנם בנדר בניו נענשים בעונש חמור כמוהו דכתיב 'למה יקצף האלקים על קולך וחבל את מעשה ידיך'), ואדם שהיה בידו למחות ולא מוחה נענש בעונש קל ושאר האנשים אינם נענשים, אבל בשבועה העונש שהוזכר נאמר על החוטא ועל קרובי משפחתו שמחפים עליו דכתיב 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך' ו'בשרך' הכוונה קרובו דכתיב 'ומבשרך לא תתעלם', ואדם שהיה בידו למחות ולא מוחה נענש בעונש חמור, ואדם שלא חיפה עליו ולא היה בידו למחות נענש בעונש קל דכתיב 'אלה וכחש ורצח וגנב ונאף ופרצו ודממים בדמים נגעו על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה' ודורשים ש'אלה' הכוונה לשבועה. ג. בכל עבירות שבתורה אם יש לאדם זכות תולים לו שנים ושלשה דורות ובשבועה נפרעים ממנו לאלתר דכתיב 'הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו' ודורשים 'הוצאתיה' לאלתר 'ובאה אל בית הגנב' הכוונה לאדם שגונב את דעת הבריות והולך לאדם שלא הפקיד אצלו ומשביע אותו 'ואל בית הנשבע בשמי לשקר' הכוונה אדם שנשבע לשקר, 'ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו' ודורשים שהעונש של שבועת שקר מכלה גם דברים שאש ומים לא מכלים אותם.

^{יט} הגמ' מבארת שמשביעים על דעת המקום ודעת בית דין משום שיש חשש שהאדם ישבע על דעתו והשבועה תהיה אמת וכמו המעשה שהיה בבית דין של רבא שאדם היה צריך להשבע ששילם את החוב ולקח קנה חלול ושם בתוכו את מעות החוב ותן למלוה את הקנה בשעת השבועה שישמור עליו.

^כ הגמ' מבארת שהמקור של החיוב של שבועת עד אחד דכתיב 'לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת' ודורשים שיכול לחייב שבועה ותוס' [בסוגיין ובכתובות פז ב] מבארים שלפי דעת רב שבשבועת מודה במקצת שיעור הכפירה הוא שתי כסף בשבועת עד אחד חיוב השבועה הוא בתביעה של שתי כסף ולפי שמואל שבשבועת מודה במקצת שיעור הכפירה הוא פרוטה בשבועת עד אחד חיוב השבועה הוא בתביעה של פרוטה.

דף מא

י. דיני חיוב שבועה בהלואה:

- באופן שהלוה מודה במקצת - חייב שבועה מדאורייתא.
- באופן שהלוה כופר הכל:
 - מדאורייתא - אינו חייב שבועה.
 - מדרבנן:
 - באופן שיש דררא דממונא (כגון שמודה שלוח וטוען שפרע) - חייב שבועת היסט.
 - באופן שאין דררא דממונא (כגון שטוען שלא ליה) - ללישנא קמא בגמ' חייב שבועת היסט, ללישנא בתרא בגמ' אינו חייב שבועת היסט^{כא}.

יא. דיני שבועה דאורייתא ודרבנן:

- האם הופכים את השבועה באופן שהתובע אמר לנתבע 'השבע וטול':
 - בשבועה דאורייתא - לא הופכים את השבועה, אמנם למר בר רב אשי הופכים את השבועה.
 - בשבועה דרבנן - הופכים את השבועה^{כב}.
- באופן שהנתבע אמר 'איני נשבע ואיני משלם':
 - בשבועה דאורייתא - יורדים לנכסיו.
 - בשבועה דרבנן:
 - לרבי יוסי - יורדים לנכסיו.
 - לרבנן - לא יורדים לנכסיו, אלא מנדים אותו שלשים יום ולאחר מכן מלקים אותו מלקות דרבנן^{כג}.
- באופן שהנתבע חשוד על השבועה:
 - בשבועה דאורייתא - התובע נשבע ונוטל.
 - בשבועה דרבנן - אין חיוב שבועה.
- האם השבועה צריכה נקיטת חפץ:
 - שבועה דאורייתא - צריך להחזיק ספר תורה או תפילין בשעת השבועה (וכפי שהובא לעיל עמוד 5).
 - שבועה דרבנן:
 - לרש"י בכתובות [פח א] - לא צריך להחזיק ספר תורה או תפילין.
 - לרש"י בגיטין [לה א], ולתוס' - צריך להחזיק ספר תורה או תפילין^{כד}.

יב. דין הלוואה בשטר שהלוה אמר למלוה שישבע שהחוב לא פרוע:

- באופן שהמלוה תלמיד חכם - המלוה לא צריך להשבע שהחוב לא פרוע, ובית דין לא גובים את החוב.
- באופן שהמלוה אינו תלמיד חכם:
 - לפי הצד שבשבועה דאורייתא הופכים את השבועה - המלוה נשבע שהחוב לא פרוע והלוה צריך לשלם.
 - לפי הצד שבשבועה דאורייתא לא הופכים את השבועה:
 - לתירוצו הראשון בתוס' - המלוה לא צריך להשבע והלוה צריך לשלם.
 - לתירוצו השני בתוס' - המלוה נשבע שהחוב לא פרוע והלוה צריך לשלם^{כה}.

» הערות «

כא הגמ' מבארת שהטעם שרבנן תיקנו שבועת היסט משום ש'יש חזקה שאין אדם תובע אא"כ יש לו', ולמרות שיש חזקה ש'אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו' מ"מ יש חשש שאומר זאת כיון שרצו להשטט עד שיהיה לו מעות לפרוע.

נחלקו תירוצי התוס' האם פוסקים באופן שאין דררא דממונא שאין חיוב של שבועת היסט או שיש חיוב של שבועת היסט, ותוס' מסיימים שרב האי גאון פוסק שלא משיעיים שבועת היסט אלא מנדים על תנאי שאם חייב ולא משלם יחול הנידוי ואם אינו חייב לא יחול הנידוי. תוס' בב"ק [קיא א] מביאים שרש"י פסק שחייב שבועת היסט.

כב בדברי רש"י [כתובות פז ב] מבואר שגם בשבועות דרבנן של נשבע ונוטל יכול התובע להפוך את השבועה על הנתבע.

כג הר"נ מבאר שבשבועות דרבנן של נשבע ונוטל באופן שלא נשבע אלא חטף מיד הנתבע מוציאים מידו כיון שתפס שלא ברשות ורק בשבועה היסט דרבנן שנשבע ונפטר באופן שלא נשבע לא מוציאים מידו כיון שמוחזק בממון ברשות.

כד בדברי רש"י בגיטין [שם] מבואר שדין זה נאמר רק בשבועה דרבנן של נשבע ונוטל אבל בשבועת היסט נשבע ללא נקיטת חפץ [ע"פ רשב"א גיטין שם], והראשונים מוסיפים שגם באדם שאמר לחבירו 'השתבע לי דלא פרעתיך' חייב להשבע בנקיטת חפץ.

כה תוס' בתירוצו הראשון מבארים לפי הצד שבשבועה דאורייתא באופן שהנתבע מחויב שבועה אפשר להפוך את השבועה על התובע ולומר 'השבע וטול' ה"ה שבהלואה בשטר באופן שהמלוה צריך לשלם יכול להפוך את השבועה על המלוה שישבע שהחוב לא פרוע, אבל לפי הצד שבשבועה דאורייתא באופן שהנתבע חייב להשבע אינו יכול להפוך ולומר 'השבע וטול', כ"ש שבאופן שהנתבע מחויב לשלם שאינו יכול להפוך את השבועה על התובע ולומר שישבע שלא פרע את החוב, אמנם תוס' בתירוצו השני מבארים שאפילו לפי הצד שבשבועה דאורייתא לא הופכים את השבועה מ"מ רבנן תיקנו שבאופן שהלוה אמר 'השבע וטול' המלוה צריך להשבע כיון שמצוי החשש שהלוה פרע את

יג. דין מלוה על פה שהלוה טוען פרעתי:

• באופן שההלוואה הייתה לא בפני עדים - נאמן.

• באופן שההלוואה הייתה בפני עדים או שהמלוה אמר ללוה 'אל תפרעני אלא בעדים':

◦ לרב אסי ושמואל:

▪ ללישנא קמא באופן שההלוואה הייתה בפני עדים:

• לרב אסי - אינו נאמן כיון ש'המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים'.

• לשמואל:

◦ לפירוש הראשון בתוס' - הלוה נאמן לטעון שפרע שלא בפני עדים מיגו שיכל לטעון שפרע בפני עדים.

◦ לפירוש השני של תוס':

• באופן שהלוה טוען שפרע בפני עדים - נאמן.

• באופן שהלוה טוען שפרע שלא בפני עדים - אינו נאמן.

▪ ללישנא בתרא:

• באופן שההלוואה הייתה בפני עדים - 'אין צריך לפורעו בעדים'.

• באופן שהמלוה אמר ללוה 'אל תפרעני אלא בעדים':

◦ לרב אסי - אינו נאמן.

◦ לשמואל:

• לפירוש הראשון בתוס' - הלוה נאמן לטעון שפרע שלא בפני עדים מיגו שיכל לטעון שפרע בפני עדים.

• לפירוש השני של תוס':

• באופן שהלוה טוען שפרע בפני עדים - נאמן.

• באופן שהלוה טוען שפרע שלא בפני עדים - אינו נאמן.

◦ לרבא:

▪ לרב פפי - באופן שההלוואה הייתה בפני עדים הלוה לא נאמן לטעון פרעתי כיון ש'המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים'.

▪ לרב פפא:

• באופן שההלוואה הייתה בפני עדים - נאמן לטעון שפרע ללא עדים.

• באופן שהמלוה אמר ללוה 'אל תפרעני אלא בעדים':

◦ באופן שהלוה טוען שפרע בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים - נאמן.

◦ באופן שהלוה טוען שפרע שלא בפני עדים - אינו נאמן.

• באופן שהמלוה אמר שיפרע בפני ראובן ושמעון והלוה פרע בפני עדים אחרים - לאביי נאמן לרבא אינו נאמן^{כז}.

יד. דין מלוה שהתנה שהלוה יפרע בפני שני עדים ש'תנו הלכתא' והלוה פרע שלא בפני עדים ולאחר מכן המעות נאנסו והמלוה הודה שקיבל את הפרעון וטען שקיבלם בפקדון עד שימצא עדים ש'תנו הלכתא' - הלוה אינו צריך לשלם^{כח}.

טו. דין אדם שתבע את חבירו שלוח מנה וחבירו אמר שלא לוח ולאחר מכן באו עדים שלוח ופרע - לאביי פטור כיון שהעדים אמרו שפרע לרבא חייב כיון ש'כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי'^{כח}.

» הערות «

החוב והמלוה לא החזיר לו את שטר ההלוואה כיון שדחה את הלוה ואמר שיביא לו שטר ההלוואה לאחר זמן או משום שהמלוה השאיר את שטר ההלוואה בידו עד שהלוה ישלם לו את שכר הסופר שכתב את השטר.

תוס' מוסיפים שנחלקו הגאונים באופן שלאחר שהלוה אמר למלוה שישבע שלא פרע את החוב, המלוה חזר ואמר ללוה שישבע שפרע את החוב ויפטר, האם המלוה יכול להפוך את השבועה על הלוה, וממילא הלוה חייב להשבע שפרע את החוב ולהפטר, או דלמא המלוה לא יכול להפוך את השבועה על הלוה, אלא המלוה צריך להשבע שהחוב לא פרוע והלוה צריך לשלם.

כו רש"י מבאר שנידון הגמ' נאמר באופן שהלוה הביא שני עדים אחרים שפרע בפניהם והטעם של אביי שנאמן כיון שכונת המלוה הייתה שיפרע בפני עדים ופרע בפני עדים, והטעם של רבא שאינו נאמן משום שהלוה קיבל על עצמו שהמלוה יהיה נאמן לומר שלא פרע את החוב עד שיביא את ראובן ושמעון ויעידו שפרע, אמנם תוס' מבארים שהנידון נאמר באופן שהלוה טען שפרע בפני עדים אחרים והלכו למדינת הים והטעם של אביי שנאמן משום שטען שפרע בפני עדים והטעם של רבא שאינו נאמן משום שלא ראה שפרע בפני עדים.

כז רש"י מבאר שכיון שהמלוה מודה שקיבל את המעות ולא התנה במפורש שקיבלם בתורת פקדון 'דברים שבלב אינם דברים' ולכן הפרעון חל, ולמרות שהמלוה התנה שהלוה לא יהיה נאמן לטעון שפרע את החוב עד שיביא עדים ד'תנו הלכתא' מ"מ כיון שהמלוה כיון שהמלוה הודה בפני הדיינים שהלוה פרע את החוב הלוה נאמן שפרע את החוב.

כח תוס' מבארים שאביי מודה שבאופן שהלוה עצמו שפרע שאינו נאמן כיון ש'כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי' ורק באופן שבאו עדים אביי סובר שלא אומרים כך.

טז. דין לזה שטוען שפרע בפני ראובן ושמעון וראובן ושמעון העידו שלא פרע בפניהם - לרב פפא הוחזק כפרן, לרבא לא הוחזק כפרן כיון ש'כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה' כט.

דף מב

יז. דין לזה שטוען שפרע את החוב בחפץ ושער החפץ היה גבוה והמלוה טוען ששער החפץ היה נמוך ובאו עדים שהשער היה נמוך - הוחזק כפרן כיון שאדם צריך לזכור את שווי השער ולכן לא נאמן לחזור ולטעון שפרע את כל החוב ולהשבע על כך אלא צריך לשלם.

יח. דין מלוה בשטר באופן שהמלוה הודה שהלוה פרע את החוב וטען שהיה ללוה חוב נוסף:

- באופן שיש עדים על הפרעון:

- לרב נחמן ורב ששת בריה דרב אידי - 'איתרע שטרא'ל.

- לרב פפא ורב פפי - 'לא איתרע שטרא'ל.

- באופן שאין עדים על הפרעון - לא איתרע שטרא משום שיש למלוה מיגו שהיה יכול לומר 'לא היה דברים מעולם'.

יט. דין לזה שאמר שאם המלוה יטען שלא פרע יהיה נאמן ובסוף הלוה הביא עדים שפרע בפניהם והמלוה מכחיש לב:

- באופן שהלוה אמר בסתמא שהמלוה יהיה נאמן - לאב"י ורבא המלוה נאמן לטעון שלא פרע, לרב פפא המלוה לא נאמן לטעון שפרע משום שהלוה האמין את המלוה רק באופן שהלוה יטען שפרע ולא באופן שיהיו עדים על הפריעה.

- באופן שהלוה אמר שהמלוה יהיה נאמן כמו שני עדים ובסוף הלוה שלשה עדים שפרע בפניהם והמלוה מכחיש - לרב פפא הלוה נאמן כיון שהלוה האמין למלוה רק באופן שיהיו שני עדים ולא באופן שיהיו שלשה עדים, לרב הונא בריה דרב יהושע המלוה נאמן משום 'תרי כמאה ומאה כתרי'לג.

כ. דיני שבועת מודה במקצת:

- באופן שגדול תובע ממון שלו - חייב שבועה לד'.

- באופן שחרש שוטה וקטן תובעים ממון שלהם - פטור דכתיב 'כי יתן איש' ודורשים למעט קטן.

- באופן שכן תובע ממון של אביו שמת:

- לרבנן - פטור.

» הערות «

בדברי המשנה מבואר שאדם שאמר 'לא לוית' ולאחר מכן אמר 'אין לך ביד' חייב לשלם, ובדברי הגמ' בב"ב [ו א] מבואר שכוונתו שלא לזה מעולם, והטעם שאינו נאמן משום שהודה שחייב, ורש"י [מב א] מוסיף שגם באופן שלאחר מכן יאמר 'שפרע' אינו נאמן משום שהוחזק כפרן, אמנם לתוס' אינו נאמן משום ש'כל האומר לא לוית' כאומר לא פרעתי'.

כט בדברי הגמ' בב"ב [קע א] מבואר שנחלקו התנאים באופן בהלואה באופן שהלוה נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים והלוה טען פרעתי בעדים לרבי שמעון בן גמליאל לא צריך להביא את העדים שפרע בפניהם, ולרבי לדעת רש"י [סנהדרין כג ב] צריך להביא את העדים שפרע בפניהם ובאופן שלא הביאם אינו נאמן, ולרבי לדעת התוס' לכתחילה צריך להביא את העדים שפרע בפניהם ובאופן שלא הביאם נאמן, ותוס' בסוגיין מבארים שלדעת רש"י מוכרח שרבא סובר כדעת רבי שמעון בן גמליאל ואי אפשר לומר שרבא סובר כדעת רבי שצריך להביא את העדים ובאופן שהעדים אמו שלא פרע בפניהם יהיה נאמן אמנם לדעת התוס' אפשר לומר שרבא סובר כדעת רבי.

ל תוס' מביאים ששיטת ר"ח ור"ת שבאופן ש'איתרע שטרא' המלוה צריך להשבע שהחוב לא נפרע ולאחר מכן יכול לגבות עם השטר, אמנם תוס' חולקים על דבריהם וסוברים שלא גובים בשטר ולא קורעים את השטר.

לא הגמ' מבארת שלמרות שרב פפא סובר שבדרך כלל 'לא איתרע שטרא' מ"מ באופן שאדם הלוה לחבירו מאה זוזים והלוה אמר שלווה אותם לקנות בהם שוורים לעשות בהם עיסקא ולתת למלוה חלק מהשכר, ולאחר מכן פרע למלוה את ההלואה במקום שבו מוכרים בשר והמלוה טוען שקיבל את המעות בתמורת פרעון של חוב אחר ש'איתרע שטרא' כיון שמסתבר שהמעות ניתנו בתורת פרעון על החוב של ההלואה.

לב רש"י מבאר שהלוה אמר זאת בשעת הלואה, והגר"א [חו"מ עא ז] מבאר שבאופן שאמר שלא בשעת הלואה צריך קנין אבל באופן שאמר בשעת הלואה לא צריך קנין משום שעל ידי ההנאה שיש ללוה שהמלוה מסכים להלוות לו הלוה משתעבד.

הנידון בסוגיא נאמר באופן שיש עדים שפרע את החוב אבל באופן שאין עדים כלל הלוה אינו נאמן לטעון פרוע, ונחלקו הראשונים באופן שיש עד אחד שמעיד שהחוב פרוע האם הלוה האמין את המלוה יותר מעד אחד ולכן המלוה נאמן לטעון שלא פרע וגובה ללא שבועה או דלמא הלוה אינו האמין למלוה יותר מעד אחד ולכן המלוה צריך להשבע שהחוב אינו פרוע ויטול (וכדין מלוה בשטר שבאופן שיש עד אחד שהחוב פרוע המלוה נשבע שהחוב אינו פרוע ונוטל וכמו שהתבאר בדברי המשנה [מה א] לענין כתובה באופן שיש עד אחד שמעיד שהחוב פרוע).

לג הגמ' בלישנא בתרא מוסיפה שרב הונא בריה דרב יהושע מודה שבאופן שהלוה אמר שהמלוה יהיה נאמן כמו שלשה עדים ובסוף הלוה הביא ארבעה עדים שפרע בפניהם והמלוה מכחיש שהלוה נאמן שפרע משום שכיון שפירש שיאמין למלוה יותר משלשה עדים משמע שלא יאמין למלוה יותר מארבעה עדים אמנם בדברי הלישנא קמא לא הוזכר דין זה.

הריטב"א מבאר שכוונת הלוה שהמלוה יהיה נאמן כמו שני עדים אינה כפשוטו משום שלמרות שהמלוה נאמן כשני עדים מ"מ יש כנגדו שני עדים אחרים ומספק לא יכול לגבות אלא כוונת הלוה שפוסל את כל העדים שיבואו להעיד.

לד הגמ' מבארת שאדם שמודה במקצת אין לו מיגו שהיה יכול לכופר הכל כיון ש'אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו' ולכן הלוה העדיף להודות במקצת ולא לכפור בהכל והטעם שהלוה לא הודה בהכל משום שרצה להשמיט מהמלוה עד שיהיה לו כסף לשלם. בדברי הגמ' מבואר שאם היה לו מיגו היה פטור מדאורייתא משבועת מודה במקצת וראה להלן [הערה לה].

◦ לרבי אליעזר בן יעקב:

- באופן שכן גדול תובע ממון של אביו - חייב שבועה לה.
- באופן שכן קטן תובע ממון של אביו - לרש"י חייב שבועה, לתוס' [כתובות יח ב, גיטין נא א] פטור לו.

כא. דיני גביית חוב מנכסים משועבדים:

- באופן שגובה מנכסי יתומים גדולים - צריך להפרע בשבועה לו.
- באופן שהמלווה הקדיש נכסיו וגובה מנכסי הקדש - צריך להפרע בשבועה לה.

כב. דיני שומרים - דיני שומר חנים ושומר שכר ושואל ושוכר נאמרו ב'דבר המטלטל וגופו ממון' ולא בקרקע ועבד ושטר ולא בנכסי הקדש, אמנם לדעת רבי שמעון ש'דבר הגורם לממון כממון' קדשים שהאדם חייב באחריותם נאמרו בהם דיני שומרים לט.

כג. דיני חיוב כפל בגנב - ב'דבר המטלטל וגופו ממון' ולא בקרקע ועבד ושטר, וכן אין חיוב כפל על נכסי הקדש, אמנם לדעת רבי שמעון ש'דבר הגורם לממון כממון' קדשים שהאדם חייב באחריותם חייב עליהם כפל [ב"ק עז ב].

הערות

לה הגמ' מבארת שהטעם של רבנן שבאופן שכן תובע ממון של אביו שמת אין חיוב שבועת מודה במקצת משום שיש לו מיגו שהיה יכול לכפור הכל כיון שרבנן סוברים שלמרות שהאדם אינו מעיז פניו לכפור בפני בעל חובו מ"מ אדם מעיז פניו לכפור בפני בנו של בעל חובו, אמנם רבי אליעזר בן יעקב סובר שאדם אינו מעיז פניו לכפור בפני בנו של בעל חובו ולכן באופן שכן גדול תובע חוב של אביו חייב שבועת מודה במקצת.

רש"י [ב"מ ג א] מבאר שלדעת רבנן חכמים פטרו את האדם מחיוב שבועת מודה במקצת כיון שיש לו מיגו שהיה יכול לכפור הכל (אמנם הראשונים מקשים על רש"י מדברי הגמ' [הובא לעיל הערה לד] שמודה במקצת חייב שבועה כיון שאין לו מיגו ומשמע שאם היה לו מיגו היה פטור מדאורייתא), אמנם תוס' שם סוברים שפטור מדאורייתא כיון שיש לו מיגו.

לו תוס' מבארים שבאופן שכן קטן תובע ממון של אביו אין חיוב שבועת מודה במקצת דכתיב 'כי יתן איש' ודורשים למעט קטן, אמנם רש"י סובר שבאופן זה שתובע ממון של אביו ומוגיע מכוח גדול לא נאמר מיעוט זה.

לז בדברי הגמ' מבואר שלמרות שבעל חוב גובה קרקע בינונית מ"מ באופן שגובה מיתומים גובה מקרקע זיבורית.

מקור דין זה הוא מדברי אב"י קשישא, וראה במסכת כתובות [צד א] שנחלקו האמוראים האם ת"ק חולק וסובר שגובה ללא שבועה או שאינו חולק.

רש"י בכתובות [פז א] מבאר שהטעם שהבא להפרע מנכסי יתומים צריך להפרע בשבועה משום שבי"ד טוענים ליתומים 'השתבע לי דלא פרעתך' ובאופן שאביהם היה טוען כך היה צריך להשבע [כפי שהתבאר לעיל עמוד 6], אמנם תוס' [מא א ד"ה וכן] מקשים על דברי רש"י מדברי הגמ' בכתובות [שם] שמבואר שיש חיוב שבועה ליתומים גם באופן שהבא פטר את האשה משבועה וא"כ אינו יכול לטעון השתבע לי דלא פרעתך, ולכן תוס' מבארים שהטעם של השבועה הוא תקנת חכמים שחששו שמא האב פרע את החוב או נתן מטלטלים בשביל החוב (ועיין בדברי התוס' בב"ב [ה ב] מה שכתבו בכך).

דין גביית חוב מיתומים קטנים ראה במסכת ב"ב [קעד א] [הובא שם עמוד ?].

לח הגמ' מבארת שהטעם שהמלווה צריך להשבע משום שיש חשש שהמלווה והלווה עשו קנוניא ביניהם שיש חוב כדי שיגבו מהקדש, והגמ' מוסיפה שהחשש שאדם עושה קנוניא על הקדש נאמר בבבא אבא בשכ"ב מרע לא חוששים לכך כיון שאין אדם חוטא ולא לו.

לט הגמ' מבארת שהמקור שהחייב של שומר חנים להשבע שבועת השומרים נאמר בדבר המטלטל וגופו ממון דכתיב 'כי יתן איש אל רעהו' כלל 'כסף או כלים' פרט 'לשומר' כלל, והמקור שאין חיוב של שבועת השומרים בנכסי הקדש דכתיב 'כי יתן איש אל רעהו', והמקור שהחייב של שומר שכר לשלם נאמר ב'דבר המטלטל וגופו ממון' דכתיב 'כי יתן איש אל רעהו' כלל 'חמור או שור או שה וכל בהמה' פרט 'לשומר' כלל ודורשים 'כי יתן איש אל רעהו' למעט הקדש, ותוס' מבארים שכמו ששומר שכר חייב לשלם רק ב'דבר המטלטל וגופו ממון' כך שומר חנים חייב לשלם אם פשע ב'דבר המטלטל וגופו ממון', וכן שואל חייב לשלם או להשבע ב'דבר המטלטל וגופו ממון' דכתיב 'וכי ישאל' ודורשים 'ו' מוסיף על ענין ראשון ולומדים את דיני שואל מדיני שומר שכר.

תוס' מבארים שדברי הגמ' בסוגיין שהמקור שהחייב של שומר חנים להשבע שבועת השומרים נאמר ב'דבר המטלטל וגופו ממון' נלמד ב'כלל ופרט וכלל' מהפסוק 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר' נאמרו לפי הה"א של הגמ' בב"ק [סג א] אבל לפי מסקנת הגמ' [שם] לומדים זאת מהסמיכות של הפסוק 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר' שנכתב בסמיכות לפסוק 'על כל דבר פשע', ולכן דורשים שכמו שהחייב של טוען טענת גנב נאמר ב'דבר המטלטל וגופו ממון' (וכפי שיתבאר בהערה מ) כך החייב של שבועת השומרים נאמר ב'דבר המטלטל וגופו ממון'.

מ בדברי הגמ' בב"ק [סג א-ב] מבואר שנחלקו הברייתות מהו המקור של הדין שגנב חייב כפל ב'דבר המטלטל וגופו ממון' ולא בקרקע ועבד ושטר וכדלהלן.

הגמ' בב"ק [סג א] מבארת שהמקור של הדין ששומר שטען טענת גנב ונשבע ונמצאה הגניבה בידו חייב כפל דכתיב 'אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו', ודורשים 'אם לא ימצא הגנב' שהתברר שהחפץ נמצא ביד השומר ולא שהחפץ נגנב כפי שהשומר טען, וכן דורשים 'ונקרב בעל הבית אל האלהים' שהשומר נשבע על כך שהחפץ נגנב ועל זה נאמר 'ישלם שנים לרעהו', והגמ' מוסיפה שנחלקו הברייתות בביאור תחילת הפרשה 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים', לפי הברייתא הראשונה פסוק זה נאמר בטוען טענת גנב, ולפי הברייתא השנייה פסוק זה נאמר בגנב עצמו.

הגמ' בב"ק [שם] מביאה ברייתא שדורשת שהמקור שהחייב של 'טוען טענת גנב' נאמר בכל הדברים חוץ מועבד ושטר וקרקע דכתיב 'על כל דבר פשע' כלל 'שור חמור שה' פרט 'על כל אבידה' כלל והגמ' שם מסיקה שלשון הברייתא אינו בדיוק אלא דורשים את הפסוק בצורה של 'ריבוי מיעוט וריבוי' 'על כל דבר פשע' ריבוי, 'שור חמור שה' מיעוט למעט קרקעות עבדים ושטרות, 'על כל אבידה' ריבוי, 'ישלם שנים לרעהו' למעט הקדש, והגמ' [סג ב] מוסיפה שלפי הברייתא השניה הוקש הדין של גנב לדין של טוען טענת גנב ולומדים מכך שהחייב של גנב נאמר בדבר המטלטל וגופו ממון, אמנם לפי הברייתא הראשונה המקור של החיוב בגנב בדבר המטלטל וגופו ממון הוא מהפסוק 'אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים ישלם'.

כד. דיני חיוב ארבעה וחמשה - באופן שגנב שור ושה יש חיוב ארבעה וחמשה, אמנם באופן שגנב שור ושה של הקדש אין חיוב ארבעה וחמשה, אמנם לדעת רבי שמעון ש'דבר הגורם לממון כממון' קדשים שהאדם חייב באחריותם חייב עליהם כפל [ב"ק עד ב] מ"א.

דף מג - מוד

כה. דין חיוב שבועה בדבר שהוא מחובר לקרקע ועומד להבצר - לרבי מאיר נחשב תלוש משום ש'כל העומד להבצר כבצור דמי' ולרבנן נחשב כקרקע מ"ב.

כו. דיני שבועת מודה במקצת:

- באופן שתובע פירות והנתבע מודה בפירות:
 - באופן שתבע 'כור פירות' והנתבע הודה ב'חצי כור פירות' - חייב שבועת מודה במקצת כיון שתבע 'דבר שבמנין' והודה ב'דבר שבמנין'.
 - באופן שתבע 'בית מלא פירות עד הזיז' והנתבע הודה 'בית מלא פירות עד החלון' - פטור כיון שלא תבע 'דבר שבמנין' ולא הודה ב'דבר שבמנין' כיון שלא הזכירו בית מסוים שידוע גודלו מ"ג.
 - באופן שתבע 'בית זה מלא פירות עד הזיז' והנתבע הודה 'בית זה מלא פירות עד החלון' - חייב שבועת מודה במקצת כיון שתבע 'דבר שבמנין' והודה ב'דבר שבמנין'.
 - באופן שהתובע אמר 'בית זה מלא פירות' והנתבע אמר 'מה שהנחת אתה נוטל' - לאביי חייב שבועת מודה במקצת לרבא פטור מ"ד.
- באופן שתבע מחבירו חגורה ארוכה (כגון 'עשר אמות') והנתבע הודה בחגורה קצרה (כגון 'חמש אמות'):
 - באופן שהחגורה עשויה חתיכות חתיכות שתפורות זה לזה - חייב שבועת מודה במקצת.
 - באופן שהחגורה עשויה מחתיכה אחת - פטור משום שטענו חפץ אחד והודה בחפץ אחר.
- באופן שתבע מחבירו מנורה גדולה והנתבע מודה במנורה קטנה:
 - באופן שהמנורה עשויה מכמה חתיכות - חייב שבועת מודה במקצת.
 - באופן שהמנורה עשויה מחתיכה אחת - פטור משום שטענו חפץ אחד והודה בחפץ אחר.
- באופן שתבע מחבירו מנורה כבדה (כגון 'עשר ליטרין') והנתבע הודה במנורה קלה (כגון 'חמש ליטרין') - חייב שבועת מודה במקצת מ"ה.

כז. שומר אבידה - לרבה נחשב שומר חנים, לרב יוסף נחשב שומר שכר מ"ו.

כח. דיני המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון:

- לרש"י:
 - לרבי אליעזר:
 - במלוה בשטר:
 - לשמואל ורב נחמן ונהרדעי:

הערות

הגמ' בסוגיין מבארת שהמקור שהחיוב כפל בגנב נאמר ב'דבר המטלטל וגופו ממון' הוא מהפסוק 'על כל דבר פשע', והגמ' בסוגיין נקטה כמו הברייתא השניה שהוקש דין גנב לדין טוען טענת גנב וכפי שהתבאר.

מא הגמ' בב"ק [עו א] דנה באיזה אופן לדעת רבי שמעון יש חיוב ארבעה בחמשה בקדשים שחייב באחריותם ע"ש.

מב תוס' מבארים שלענין שבת לכו"ע פירות שהם מחוברים לקרקע ועומדים להבצר אינם נחשבים כתלוש ולכן התולשם חייב חטאת כיון שלומדים מתלישת סממנים שהיו מחוברים לקרקע ועומדים להבצר.

תוס' בתירוץ הראשון מבארים שלענין בעל חוב לכו"ע פירות שהם מחוברים לקרקע ועומדים להבצר נחשבים כתלוש ובעל חוב לא גובה מהם, אמנם תוס' בתירוץ השני מבארים שנחלקו רבי מאיר ורבנן גם לענין בעל חוב.

מג תוס' בפירוש הראשון מבארים שהמקור שהחיוב שבועת מודה במקצת נאמר רק באופן שתבע 'דבר שבמנין' והודה ב'דבר שבמנין' דכתיב 'שלמה' ודורשים למעט דבר שאינו מסוים, אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שדורשים מ'שלמה' למעט תביעה של חצי רמון או של חצי אגוז. תוס' בב"ק [סג א] מבארים שלפי התירוץ השני המקור של הדין שצריך לתבוע דבר שבמנין נלמד ממשמעות הפסוק 'כי הוא זה'.

מד רש"י ותוס' בפירוש השני מבארים שהטעם של אביי שחייב שבועת מודה במקצת כיון שאומר 'בית זה מלא' והנתבע אומר 'מה שהנחת את נוטל' והבית אינו פירות לגמרי, ניכר ההודאה והכפירה, אמנם רבא סובר שהנתבע צריך לומר לשון שיתבאר בו להדיא ההודאה והכפירה, אמנם תוס' בפירוש הראשון מבארים שרבא סובר שכיון שהנתבע אמר 'בית מלא' ובאופן שהבית חסר קצת עדיין נחשב 'בית מלא' לא ידוע מה ההודאה ומה הכפירה.

מה הגמ' מבארת שמנורה כבדה ומנורה קלה אינם נחשבים שני חפצים כיון שאפשר לקלף את העובי של המנורה הכבדה ולהופכה למנורה קלה, ורש"י מבאר שבמנורה גדולה ובמנורה קטנה אי אפשר לומר כך, ובחגורה ארוכה וחגורה קצרה אי אפשר לומר כך כיון שאם יחתוך את החגורה הגדולה יהיה ניכר מקום החיתוך.

מו הגמ' מבארת שהטעם של רב יוסף ששומר אבידה נחשב שומר שכר, כיון שהשומר מקיים מצוה בשמירה, וממילא השומר נפטר מלתת פרוטה לעני מדין 'עוסק במצוה פטור מהמצוה', ונמצא שהשומר מרויח על ידי השמירה פרוטה ונחשב שומר שכר.

ראה במסכת בב"ק [הערה שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת]. שהגמ' מביאה שתי לשונות בטעם של רב יוסף האם משום 'פרוטה דרב יוסף' או משום שהתורה שעבדה את השומר בעל כרחו, וראה [שם] הרחבה בנידון פרוטה דרב יוסף.

- בסתמא - המלוה מפסיד את כל החוב משום שכוונת המלוה בלקיחת המשכון להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב.
- באופן שהמלוה פירש שלא מקבל אחריות על המשכון יותר מדמיו - המלוה הפסיד כנגד המשכון.
- לאמוראים שחולקים על שמואל - המלוה צריך לשלם על המשכון שאבד.
- במלוה על פה - המלוה אינו מפסיד מההלואה ואינו צריך לשלם על המשכון שאבד, כיון שנחשב כשומר חנם.
- לרבי עקיבא:
- לשמואל ורב נחמן ונהרדעי:
- בסתמא - המלוה מפסיד את כל החוב משום שכוונת המלוה בלקיחת המשכון להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב.
- באופן שהמלוה פירש שלא מקבל אחריות על המשכון יותר מדמיו - המלוה הפסיד כנגד המשכון.
- לאמוראים שחולקים על שמואל - המלוה צריך לשלם על המשכון שאבד משום שמקיים מצוה בהלואה ועל ידי כך מרויח שלא צריך לתת פרוטה לעני ונחשב כשומר שכר^{מז}.
- לתוס':
- לרבי אליעזר - המלוה אינו מפסיד מההלואה ואינו צריך לשלם על המשכון שאבד, כיון שנחשב כשומר חנם.
- לרבי עקיבא:
- לשמואל ורב נחמן ונהרדעי:
- בסתמא - המלוה צריך לשלם על המשכון שאבד.
- באופן שהמלוה 'פירש' - המלוה מפסיד את כל החוב משום שכוונת המלוה בלקיחת המשכון להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב^{מח}.
- לאמוראים שחולקים על שמואל - המלוה צריך לשלם על המשכון שאבד משום שמקיים מצוה בהלואה ועל ידי כך מרויח שלא צריך לתת פרוטה לעני ונחשב כשומר שכר^{מט}.
- הוספות בדעת שמואל ורב נחמן ונהרדעי בדין המלוה את חבירו על המשכון (באופנים שהתבארו לעיל שהמלוה מפסיד את כל ההלואה):
- באופן שהמשכון היה 'קתא דמגלא' - המלוה מפסיד את כל ההלואה.
- באופן שהמשכון היה שני 'קתא דמגלא' ואבד אחד מהם:
- לשמואל - המלוה לא מפסיד כלום מההלואה אלא צריך לשלם על הכת שאבדה.
- לרב נחמן ונהרדעי - המלוה מפסיד חצי מההלואה^י.
- באופן שהמשכון היה 'קתא דמגלא' ו'נסכא' ואבד אחד מהם:
- לשמואל - המלוה לא מפסיד כלום מההלואה אלא צריך לשלם על החפץ שאבד^{נא}.

❧ הערות ❧

^{מז} בדברי הגמ' מבואר שלפי דעת שמואל רבי עקיבא סובר שכאשר מלוה לוקח משכון כוונתו להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב, אמנם רבי אליעזר סובר שדין זה נאמר רק במלוה בשטר שכוונת המלוה לקחת את המשכון בתורת 'משכון' שהרי המלוה אינו צריך את המשכון בתורת 'זכרון דברים' כיון שיש שטר, אבל במלוה על פה שכוונת המלוה לקחת את המשכון בתורת 'זכרון דברים' אין כוונת המלוה להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב, ורבי אליעזר סובר שהמלוה נחשב 'שומר חנם' על המשכון ולכן באופן שאבד המשכון אינו מפסיד מדמי ההלואה ואינו צריך לשלם על המשכון שאבד.

בדברי הגמ' מבואר שלפי האמוראים שחולקים על שמואל רבי עקיבא סובר שהמלוה על המשכון נחשב כשומר שכן מחמת המצוה שמקיים בהלואה ועל ידי כך מרויח שלא צריך לתת פרוטה לעני, ורבי אליעזר חולק וסובר שמחמת טעם זה אינו נחשב שומר שכר, והגמ' בהו"א מבארת שרבי אליעזר ורבי עקיבא נחלקו במחלוקת שנחלקו רבה ורב יוסף בדין שומר אבידה האם נחשב שומר שכר מחמת שמקיים מצוה בשמירת האבידה ועל ידי כך מרויח שלא צריך לתת פרוטה לעני, והגמ' דוחה שלדעת רב יוסף אפשר לומר שלכו"ע שומר אבידה נחשב כשומר שכר ונחלקו באופן שהמלוה צריך את המשכון להשתמש בו לרבי אליעזר נחשב כשומר חנם ולרבי עקיבא נחשב כשומר שכר, ורש"י מוסיף שדברי רבה נאמרו רק כדעת רבי אליעזר ולא כדעת רבי עקיבא, אמנם תוס' מבארים שדברי רבה נאמרו בין לדעת רבי אליעזר ובין לדעת רבי עקיבא כיון שרבה יבאר שטעמו של רבי עקיבא שכאשר מלוה לוקח משכון כוונתו להתחייב שבאופן שיאבד המשכון יפסיד את החוב.

מח תוס' בפירוש הראשון מבארים שהכוונה שהמלוה 'פירש' הוא שהמלוה אמר שאם המשכון יאבד יפסיד את כל החוב של המשכון, ותוס' מבארים שלפי זה האמוראים שחולקים על שמואל סוברים שהתחייבות זו לא חלה כיון שהתחייבות זו נחשבת 'אסמכתא', אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שהכוונה שהמלוה 'פירש' שהמלוה אמר שמקבל את המשכון למרות שאינו שווה כנגד החוב ולפי שמואל כוונתו שבאופן שהמשכון יאבד יפסיד את כל החוב ולפי האמוראים שחולקים על שמואל כוונתו שקיבל את המשכון עד שיפרע לו את החוב.

^{מט} בדברי הגמ' מבואר שהנידון של המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון נאמר במשכון שלא בשעת הלואה אבל במשכון בשעת הלואה 'בעל חוב' קונה משכון ורש"י מבאר שקונה את המשכון להתחייב באונסים ולתוס' קונה את המשכון ונחשב כשומר שכר שחייב בגניבה ואבידה ואינו חייב באונסים.

^נ רש"י מבאר ששמואל סובר שבאופן שהמלוה קיבל שני חפצים למשכון ואבד אחד מהם המלוה לא מפסיד את ההלואה כיון שנשאר בידו מקצת מהמשכון אלא צריך לשלם ללוה על החלק שאבד, אמנם רב נחמן ונהרדעי סוברים שכל חפץ נחשב משכון תמורת חצי מהחוב ובאופן שאבד אחד מהם הפסיד חצי מהחוב.

^{נא} ראה לעיל [הערה נ] ששמואל סובר שבאופן שהמלוה קיבל שני חפצים למשכון ואבד אחד מהם המלוה לא מפסיד את ההלואה כיון שנשאר בידו מקצת מהמשכון אלא צריך לשלם ללוה על החלק שאבד.

לנהרדעי:

- באופן שאבד הנסכא - המלוה מפסיד חצי מהחוב.
- באופן שאבד הקתא דמגלא - המלוה מפסיד חצי מהחוב^ג.

לרב נחמן:

לרש"י:

- באופן שאבד הנסכא - המלוה מפסיד מהחוב כשווי הנסכא.
- באופן שאבד הקתא דמגלא - המלוה מפסיד את כל החוב חוץ משווי הנסכא^ג.
- לתוס' בפירוש הראשון:
- באופן שאבד הנסכא - המלוה מפסיד את רוב החוב.
- באופן שאבד הקתא דמגלא - המלוה מפסיד מיעוט מהחוב^ג.
- לתוס' בפירוש השני:
- באופן שאבד הנסכא - המלוה מפסיד חצי מהחוב.

- באופן שאבד הקתא דמגלא - המלוה לא מפסיד מהחוב אלא צריך לשלם את שווי הקתא דמגלא^ה.

• דיני חיוב שבועת מודה במקצת באופן שהלוה ארבעה דינרים על המשכון ואבד המשכון (באופן שהמלוה מפסיד את שווי המשכון):

- באופן שהמלוה טוען שהמשכון היה שווה שני דינרים והלוה טוען שהמשכון היה שווה ארבעה דינרים - הלוה אינו חייב שבועת מודה במקצת כיון שכופר הכל.
- באופן שהמלוה טוען שהמשכון היה שווה שני דינרים והלוה טוען שהמשכון היה שווה שלשה דינרים - מעיקר הדין הלוה חייב שבועת מודה במקצת ולכן צריך להשבע שהמשכון היה שווה שני דינרים, אמנם נחלקו האמוראים האם רבנן הפכו את השבועה על המלוה^י.
- באופן שהלוה טוען שהמשכון היה שווה שמונה דינרים והמלוה טוען שהמשכון היה שווה ארבעה דינרים - המלוה אינו חייב שבועת מודה במקצת כיון שכופר הכל.
- באופן שהלוה טוען שהמשכון היה שווה שמונה דינרים והמלוה טוען שהמשכון היה שווה חמשה דינרים - המלוה חייב שבועת מודה במקצת.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

» הערות «

- גב ראה לעיל [הערה ג] שנהרדעי סוברים שבאופן שהמלוה קיבל שני חפצים למשכון כל אחד מהם נחשב משכון תמורת חצי מהחוב ובאופן שאבד אחד מהם הפסיד חצי מהחוב.
- נג בדברי רש"י מבואר שבאופן שאדם קיבל משכון 'קתא דמגלא' ו'נסכא' כיון שהנסכא הוא דבר שאפשר להפרע ממנו אומרים שקיבלו באחריות כפי דמיו וה'קתא דמגלא' קיבל באחריות על שאר החוב ולכן באופן שאבד הנסכא המלוה מפסיד מהחוב כשווי הנסכא ובאופן שאבד הקתא דמגלא המלוה מפסיד את כל החוב חוץ משווי הנסכא.
- נד תוס' מבארים שבאופן שקיבל 'קתא דמגלא' ו'נסכא' למשכון כיון שהנסכא שווה הרבה יותר מהקתא דמגלא באופן שאבד הנסכא המלוה מפסיד מהחוב לפי חשבון שווי הנסכא (שבאופן שהנסכא שווה פי עשר מהקתא דמגלא מפסיד מהחוב עשר מתוך אחד עשר חלקים של החוב), ובאופן שאבד הקתא דמגלא המלוה מפסיד מהחוב לפי חשבון שווי הקתא דמגלא (שבאופן שהנסכא שווה פי עשר מהקתא דמגלא מפסיד מחוב אחד חלקי אחד עשרה מהחוב).
- נה תוס' מבארים שבאופן שקיבל 'קתא דמגלא' ו'נסכא' עיקר סמיכת המלוה על הנסכא שהוא עומד לפרעון ולכן באופן שאבד הנסכא המלוה מפסיד חצי מהחוב, ובאופן שאבד הקתא דמגלא המלוה לא מפסיד מהחוב אלא צריך לשלם את שווי של הקתא דמגלא, אמנם באופן שאבדו שניהם המלוה מפסיד את כל החוב.
- נו המשנה אומרת 'מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמה ישבע זה ויציא הלה את הפקדון' והגמ' מבארת שכונת המשנה שמעיקר הדין הלוה חייב שבועת מודה במקצת ולכן צריך להשבע שהמשכון היה שווה שני דינרים, אמנם רבנן חששו שלאחר שהלוה ישבע המלוה יוציא את הפקדון (ולרש"י יתברר שהלוה נשבע לשקר כיון שלא דייק בשווי המשכון והלוה יפסל לעדות ולשבועה, ולתוס' יתברר שהלוה נשבע לבטלה כיון שהיה אפשר לברר את שווי המשכון), ולכן רבנן הפכו את השבועה על המלוה, אמנם רב אשי מבאר שכונת המשנה שבאופן זה הלוה חייב להשבע כמה המשכון שווה מדין 'שבועת מודה במקצת' והמלוה חייב להשבע שהמשכון אינו ברשותו, והמלוה צריך להשבע לפני הלוה כיון שאם הלוה ישבע לפני המלוה יש חשש שלאחר שבועת הלוה יוציא המלוה את הפקדון.